

CYNGOR CYMDEITHAS LLANFROTHERN

RHEOLAU SEFYDLOG

1. Cadeirydd:

- 1.1 Etholir y Cadeirydd gan y Cyngor o blith aelodau y Cyngor Cymuned
- 1.2 Os etholir rhywun yn Gadeirydd i lenwi gwagle damweiniol, fel na g/chafodd flwyddyn lawn yn swydd y Cadeirydd, ni fydd hynny'n rhwystr i benodi'r Cynghorydd honno/hwnnw'n Cadeirydd am flwyddyn lawn yn ei thro/dro.

2. Is-gadeirydd:

- 2.1 Penoded y Cyngor Cymuned un o aelodau y Cyngor Cymuned yn Is-gadeirydd.
- 2.2 Os bydd y Cadeirydd am unrhyw reswm yn methu gweithredu, neu os bydd swydd y Cadeirydd yn wag, caiff yr Is-gadeirydd gyflawni pob grochwyl y gallai'r Cadeirydd fel y cyfryw ei ch/gyflawni.

3. Cyfarfodydd:

- 3.1 Cynhelir cyfarfodydd o'r Cyngor ar y Dydd Llun cyntaf o'r mis, yn ddau-fisol, am 7.30 yr hwyr oni benderfynodd y Cyngor yn wahanol mewn cyfarfod cynharach.
- 3.2 Mewn blwyddyn etholiad cynhelir y Cyfarfod Blyneddol Ystatudol ar y dydd y daw'r rhai a etholwyd yn yr etholiad hwnnw i'w swydd, neu cyn pen pedwar diwrnod ar ddeg wedi'r diwrnod hwnnw ac ymhob blwyddyn arall cynhelir y Cyfarfod Blyneddol ar y dydd ym mis Mai a benodo'r Cyngor.
- 3.3 Dri diwrnod llawn (yn cynnwys penwythos) cyn cyfarfod y Cyngor:
 - 3.3.1 Rhaid gadael ym mhreswylfod pob Cynghorydd, neu anfon yno drwy'r post, wys i'r Cynghorydd i ddod i gyfarfod, a honno wedi'i harwyddo gan swyddog priodol y Cyngor ac yn rhestru'r gwaith y bwriedir ei wneud yn y cyfarfod.
 - 3.3.2 Ni wneir cyfarfod yn annilys am fod rhyw Gynghorydd heb dderbyn gwys yn unol ag is-baragraff 3.3.1 uchod.
- 3.4 Pan fo Cynghorydd yn cynrychioli'r Cyngor mewn unrhyw gyfarfod, pwyllgor neu gynhadledd - pan fo'n briodol, disgwylir adroddiad ysgrifenedig neu ar lafar yng nghyfarfod dilynol y Cyngor.

4. Corwm:

- 4.1 Tri Cynghorydd fydd Corwm; gall y Cyngor benderfynu ar y nifer yn ôl maint y Cyngor, ond ni cheir mabwysiadu cynnig i atal rheolau sefydlog heb gytundeb dwy ran o dair o'r rhai sy'n bresennol ac yn pleidleisio.
- 4.2 Os na fydd corwm yn bresennol pan ddaw'r Cyngor ynghyd, neu os â nifer y Cynghorwyr yn llai na'r corwm yn ystod y cyfarfod, trafodir y materion nas trafodwyd yn y cyfarfod naill ai yn y cyfarfod nesaf neu ar y diwrnod a bennir gan y Cadeirydd.

5. Datgan Diddordeb:

- 5.1 Mae'r gyfraith yn gwneud darpariaeth penodol sy'n gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu diddordebau ariannol uniongyrchol ac anuniongyrchol (gan gynnwys diddordebau priod yr ydych yn byw gydag ef neu hi) a all fod gennych mewn unrhyw fater a ddaw gerbron y Cyngor, pwyllgor neu is-bwyllgor. Mae'n eich gwahardd rhag siarad neu bleidleisio ar y mater hwnnw. Bydd y rheolau sefydlog yn ei gwneud yn ofynnol i chi gilio o'r cyfarfod hefyd tra bo'r mater yn cael ei drafod. Rhaid i chi hefyd, yn ôl y gyfraith, ddatgan rhai diddordebau ariannol. Rhaid ufuddhau'n gydwybodol i'r gofynion hyn bob amser.
- 5.2 Gall diddordebau nad ydynt yn ariannol fod yr un mor bwysig. Ni ddylech ganiatáu i'r argraff gael ei chreu bod, neu y gallech fod, yn defnyddio'ch safle i hyrwyddo diddordeb preifat neu bersonol, yn hytrach na hybu diddordeb cyhoeddus cyffredin. Mae diddordebau preifat neu bersonol yn cynnwys rhai eich teulu a'ch cyfeillion yn ogystal â rhai'n codi drwy aelodaeth, neu berthynas â chlybiau, cymdeithasau a threfniadaethau eraill megis Seiri Rhyddion, undebau llafur a chyrff gwirfoddol.
- 5.3 Diddordebau Anariannol Cynghorwyr: Bydd unrhyw aelod sydd â diddordeb personol mewn unrhyw fater, a'r diddordeb personol yn cael ei ddiffinio gan Gôd Ymddygiad Llywodraeth Leol, yn datgan rhag blaen y diddordeb hwnnw, ond gall aros, siarad a phleidleisio onibai fod y diddordeb yn glir a sylweddol, ac mewn achos felly bydd yr aelod yn ymadael â'r ystafell. Onibai fod ystyriaethau perthnasol eraill ni ddylid ystyried ymwneud â busnes unrhyw gorff cyhoeddus arall neu gymdeithas wirfoddol ac yn y blaen fel diddordeb clir a sylweddol gan aelod a fydd wedi ei b/phenodi yn gynrychiolydd y Cyngor. Mewn achos o'r fath dylai'r Cynghorydd ddatgan y diddordeb ond gall aros a chymeryd rhan lawn yn y cyfarfod.

- 6. Pleidleisio:**
- 6.1 Pleidleisir yng ngyfarfod y Cyngor drwy arddangos dwylo, neu, os gofynnir am hynny gan o leiaf dri Cynghorydd, drwy bleidlais gudd.
 - 6.2 Gall y Cadeirydd bleidleiso fel Cynghorydd ar unrhyw fater, ac os y bydd y pleidleisiau ar ryw fater yn gyfartal, gall iddi/iddo roi pleidlais fwrw.
 - 6.3 Pleidlais gofrestredig:
 - 6.3.1 Gall unrhyw aelod hawlio pleidlais gofrestredig ar unrhyw achlysur. (Rhaid i'r cais gael ei wneud cyn i'r bleidlais gael ei chymeryd)
 - 6.3.2 Gall unrhyw aelod hawlio cofrestru ei bleidlais unigol ar unrhyw achlysur.
- 7. Trefnu Pwyllgorau / Cyfarfodydd Cyngor:**
- 7.1 Ym mhob cyfarfod blynyddol y gweithrediadau cyntaf fydd:
 - 7.1.1 Ethol Cadeirydd
 - 7.1.2 Os bydd y sawl ac etholwyd yn Gadeirydd yn absennol, penodir Cadeirydd i'r cyfarfod.
 - 7.1.3 Ethol Is-gadeirydd.
 - 7.1.4 Enwebu a phenodi i gyrff allanol.
 Wedi hynny dilynir y drefn a osodir yn 7.3 isod.
 - 7.2 Ym mhob cyfarfod heblaw'r Cyfarfod Blynyddol, os bydd y Cadeirydd yn absennol neu'n amharod i lywyddu, penodi Cadeirydd i'r cyfarfod fydd y swyddogaeth gyntaf.
 - 7.3 Wedi dilyn 7.1 uchod, oni phenderfyna'r Cyngor yn wahanol am resymau brys, hon fydd trefn y pwyllgorau/cyfarfodydd:
 - 7.3.1 Darllen ac ystyried y Cofnodion; ac os bydd copi wedi'i anfon i bob Cynghorydd erbyn diwrnod cyhoeddi'r wys ar gyfer y cyfarfod, gellir cyfrif y cofnodion wedi'u darllen.
 - 7.3.2 Wedi ystyriaeth a cymeradwyo - arwyddo'r cofnodion yn gofnod cywir gan Gadeirydd y cyfarfod.
 - 7.3.3 Dilyn rhaglen bwrpasol y pwyllgor/cyfarfod.
 - 7.3.4 Gall Cadeirydd y cyfarfod neu unrhyw Gynghorydd gynnig newid trefn rhaglen am resymau brys ac, os Cadeirydd y cyfarfod a gynnigodd, gellir rhoi'r cynnig i bleidlais heb ei eilio, a rhoi'r cynnig o'r fath i bleidlais heb drafodaeth.
- 8. Cynigion a gyflwynir:**
- 8.1 Ac eithrio fel y darperir gan y Rheolau Sefydlog hyn, ni cheir cyflwyno unrhyw gynnig oni fydd y cynigydd wedi rhoi rhybudd am ei eiriad a'i gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc o leiaf chwe diwrnod cyn cyfarfod y Cyngor. Os yw mater yn codi ar ôl cau y rhaglen gellir ei gyflwyno i'r Cadeirydd neu'r Clerc a bydd y Cadeirydd yn penderfynu os yw y mater yn cael ei ystyried fel mater brys.
 - 8.2 Rhaid i bob cynnig neu argymhelliad fod yn berthnasol i rhyw gwestiwn y mae gan y Cyngor awdurdod arno, neu sy'n effeithio ar diriogaeth ei awdurdod.*
- 9. Rheolau Dadl:**
- 9.1 Ni cheir trafodaeth ar y cofnodion ond ynglŷn â'u cywirdeb. Trwy benderfyniad y gwneir cywiriadau yn y cofnodion.
 - 9.2 Rhaid i Gynghorydd gyfeirio'i h/araith at y cwestiwn sydd dan sylw neu at esboniad personol neu gwestiwn o drefn.
 - 9.3 Ni chaiff araith y cynigydd barhau'n fwy na phum munud, ac eithrio trwy ganiatâd y Cadeirydd.
 - 9.4 Rhaid i welliant naill a'i
 - 9.4.1. ddileu geiriau, neu
 - 9.4.2. ychwanegu geiriau a dileu geiriau, neu
 - 9.4.3. ychwanegu geiriau.
 - 9.5 Ni cheir cynnig gwelliant sydd i berwyl sy'n negyddu'r cynnig sydd gerbron y Cyngor.
 - 9.6 Os mabwysiedir gwelliant, bydd y cynnig gyda'r gwelliant yn disodli'r cynnig gwreiddiol, gellir cynnig gwelliannau pellach arno.
 - 9.7 Ni chaiff Cynghorydd (heblaw am y cynnigydd) siarad fwy nac unwaith ar unrhyw fater heb ganiatâd y Cadeirydd, ac eithrio i gynnig gwelliant neu ar gwestiwn o drefn neu esboniad personol, neu i gynnig cau'r drafodaeth.
 - 9.8
 - 9.8.1 Ni cheir trafod dyfarniad y Cadeirydd ar fater o drefn, neu ar dderbynioldeb esboniad personol.
 - 9.8.2 At y Cadeirydd y cyfeirir areithiau'r Cynghorwyr.
 - 9.8.3 Os cyfyd rhagor nac un Cynghorydd, bydd y Cadeirydd yn galw ar un ohonynt i siarad, a rhaid i bawb arall eistedd.
 - 9.8.4 Os cyfyd y Cadeirydd yn ystod unrhyw drafodaeth, rhaid i bob Cynghorydd arall eistedd.

10. Camymddygiad:

- 10.1 Ni chaiff yr un Cynghorydd gamymddwyn mewn cyfarfod trwy anwybyddu'n barhaus ddyfarniad y Cadeirydd, trwy fynnu rhwystro'r gweithrediadau, neu trwy ymddwyn yn afreolaidd, yn wrthyn, yn amhriodol neu yn y fath fodd ag i dramgwyddo'r Cyngor neu i dynnu dirmy neu wawd arno.
- 10.2 Os bydd y Cadeirydd yn barnu fod Cynghorydd wedi camymddwyn felly, rhaid i'r Cadeirydd ddatgan ei b/farn i'r Cyngor, ac yna caiff unrhyw Gynghorydd gynnig na wrandewir mwyach ar y Cynghorydd a enwyd, neu ei b/fod yn gadael y cyfarfod, ac os eilir y cynnig fe'i rhoi'r i bleidlais rhag blaen heb drafodaeth.

11. Pleidlais ar Benodiadau:

Pan fo rhagor na dau berson wedi'u henwebu ar gyfer unrhyw swydd a lenwir gan y Cyngor, ac na cheir mwyafrif clir o bleidleisiau dros yr un ohonynt, dileir o'r rhestr enw'r sawl a gafodd leiaf o bleidleisiau, a phleidleisir drachefn, gan ddilyn yr un drefn nes cael mwyafrif o bleidleisiau dros un person.

12. Trafodaethau a phenderfyniadau'n effeithio ar wasanaethyddion cyflog y Cyngor:

Os cyfyd mewn cyfarfod unrhyw gwestiwn ynglŷn â phenodiad, ymddygiad, dyrchafiad, diswyddiad, cyflog neu amodau gwaith unrhyw un a gyflogir gan y Cyngor, ni cheir ei drafod nes i'r Cyngor neu'r pwyllgor (yn ôl y digwydd) benderfynu a ddylid cau allan y cyhoedd a'r wasg ai peidio.

13. Gwariant:

Rhaid awdurdodi archebion talu arian drwy benderfyniad gan y Cyngor, ond mewn achos o frys gwirioneddol, gall y Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd a/neu'r Is-gadeirydd ddod i benderfyniad arnynt.

14. Pwyllgorau:

- 14.1 Gall y Cyngor yn y Cyfarfod Blyneddol benodi pwyllgorau sefydlog, a gall ar unrhyw adeg benodi pwyllgorau eraill a fydd yng angenrheidiol.
- 14.2 Cyn mynd at unrhyw waith arall yn ei gyfarfod cyntaf, rhaid i bob pwyllgor ethol Cadeirydd, a gellir ethol Is-gadeirydd.
- 14.3 Ac eithrio lle y gorchmynir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer pwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd corwm y pwyllgor.

15. Is-bwyllgorau:

- 15.1 Ac eithrio lle y gorchmynir fel arall gan y Cyngor (ar gyfer is-bwyllgor) neu gan y Cyngor neu'r pwyllgor a'i penododd, traean nifer yr aelodau fydd corwm yr is-bwyllgor.
- 15.2 Yn unol ag amgylchiadau'r is-bwyllgor a barn y Cadeirydd – fe all na fydd rheol 9.6 yn hanfodol.

16. Cyfrifon a Datganiad Ariannol:

- 16.1 Rhaid gosod pob cyfrif sydd i'w dalu, a phob hawliad ar y Cyngor, gerbron y Cyngor.
- 16.2 Wedi diwedd y flwyddyn ariannol, rhaid i'r Clerc roi i bob Cynghorydd ddatganiad o dderbyniadau a thaliadau.

17. Mynediad y cyhoedd a'r wasg i gyfarfodydd:

- 17.1 Rhaid i'r cyhoedd a'r wasg gael mynediad i bob cyfarfod o'r Cyngor a'i bwyllgorau; ond gall cyfarfod gau allan y cyhoedd neu'r wasg neu'r ddau dros dro drwy'r penderfyniad hwn: Yn wyneb natur arbennig a/neu gyfrinachol y mater sydd ar gael ei drafod, mae'n ddymunol, er budd y cyhoedd, gau allan y cyhoedd a'r wasg dros dro' a gorchmynir hwy i ymadael.
- 17.2 Awdurdodir y Cadeirydd, yr Is-Gadeirydd a'r Clerc i wneud unrhyw ddatganiad i'r cyfryngau ar ran y Cyngor.

18. Materian Gyfrinachol:

Ni chaiff unrhyw Gynghorydd neu aelod o bwyllgor neu is-bwyllgor ddatguddio i neb nad yw'n Gynghorydd unrhyw fater y bydd y Cyngor neu'r pwyllgor (yn ôl y digwydd) yn datgan ei fod yn gyfrinachol a gyda sylw penodol i 17.1.

19. Cyfarfodydd Brys:

- 19.1 Os cyfyd achos ym marn Cynghrowyr bod angen galw cyfarfod brys – gorchmynir cais swyddogol wedi ei alw gan gynnifer â thri Cynghorydd is sylw'r Cadeirydd neu'r Clerc, yn datgan y pwnc i'w drafod ac yn tanlinellu union resymeg y brys.
- 19.2 Awdurdodir yr un hawl i'r Cadeirydd a/neu'r Clerc ar faterion o fyrder a/neu frys.

20. Cyfrwng iaith y Pwyllgorau/Cyfarfodydd:

Gweinyddir a gweithredir trwy gyfrwng yr iaith Gymraeg.

21. Gwrthdroi penderfyniad blaenorol:

21.1 Ni ellir newid penderfyniad y Cyngor (boed yn gadarnhaol neu nacael) o fewn chwe mis oddigerth naill ai drwy gynnig arbennig, y bydd rhybudd ysgrifenedig ohono yn dwyn enw o leiaf tri aelod o'r Cyngor wedi ei gyflwyno neu drwy gynnig yn deillio o adroddiad neu argymhelliad pwyllgor.

21.2 Pan fydd cynnig arbennig y cyfeirir ato wedi ei benderfynu ni all cynnig cyffelyb gael ei gyflwyno o fewn chwe mis pellach.

22. Gweithredu Brys:

Rhoddir hawl weithredol i'r Clerc mewn ymgynghoriad â'r Cadeirydd neu'r Is-gadeirydd i weithredu mewn perthynas i'r canlynol:

22.1 Pan fydd brys gwirioneddol i weithredu i amddiffyn buddiannau'r Cyngor neu'r cyhoedd gan gynnwys cyfarwyddo Cyfreithiwr i weithredu os bydd angen.

22.2 I ymateb i unrhyw ymgynghoriadau pan na fydd amser yn caniatáu eu cyflwyno i ystyriaeth y Cyngor oherwydd fod y dyddiad i dderbyn sylwadau neu i weithredu cyn y cyfarfod nesaf o'r Cyngor.

23. Diffyg Corum

Os na ellir sicrhau corwm oherwydd diddordeb yr aelodau yn y mater i'w drafod rhoddir hawl weithredol i'r Clerc mewn ymgynghoriad ac unrhyw aelod sydd heb fod a diddordeb, os bydd.